

*І. Шевченко, к. пед. н.,
директор ІПО НАКККІМ,
президент Української бібліотечної асоціації,
заслужений працівник культури України*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОБОТИ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

(нотатки з Форуму бібліотекарів у Астані)

УКРАЇНСЬКА бібліотечна асоціація (УБА), прагнучи до розбудови стосунків із громадськими професійними організаціями інших країн, активно розвиває програми партнерства та співпраці. За останні роки активізувалася робота у форматах та проектах, що їх пропонує ІФЛА. УБА стала членом Європейської бібліотечної асоціації (EBLIDA), підписано низку угод про партнерство та співпрацю з провідними бібліотечними установами і бібліотечними асоціаціями Польщі, Угорщини, Білорусі, Латвії. Ще одним кроком на цьому шляху стало підписання УБА спільно з асоціаціями 8 країн (Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргизії, Молдови, Росії, Таджикистану) Меморандуму про співробітництво бібліотечних асоціацій країн СНД заради їхнього посиленого розвитку. Підписання Меморандуму відбулося 27 вересня 2012 р. під час Форуму бібліотекарів, що проходив в Астані (Республіка Казахстан) за участі представників з України: Т. Вилегжаніної, генерального директора НПБУ, віце-президента УБА, І. Шевченко, президента УБА, В. Удовика, директора Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У Меморандумі зазначається, що добровільні бібліотечні об'єднання як громадська сила мають достатній вплив на розв'язання проблем забезпечення вільного доступу населення до знань, інформації, історико-культурної спадщини та соціального захисту бібліотекарів. Також визнається, що не в усіх країнах розвинуто мережу регіональних і відомчих бібліотечних громадських об'єднань за професійними інтересами, видами й типами бібліотек, що є необхідність залучення до членства в асоціаціях впливових людей, котрі мають визнання й авторитет у суспільстві і т. ін. З метою розвитку асоціацій, збереження високого суспільного статусу бібліотекарів як провідників знань і хранителів хронік подій часу, наукової та творчої спадщини бібліотечні асоціації засвідчили, що приймають як керівництво до дії ідею Програми ІФЛА – ALP BSLA «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій». УБА, яка є учасницею цієї програми і вже провела тренінги в її рамках, презентувала на форумі видання відповідних навчальних матеріалів та запропонувала ідеї для співпраці.

Окремо про Форум бібліотекарів. «Бібліотеки Співдружності: інтеграція, інновація та доступ для всіх» – такою була назва цього професійного зібрання, що проводилося в рамках Року «Астана – культурна столиця СНД». Мета заходу – зміцнення й розширення міжкультурних і бібліотечних зв'яз-

ків країн та презентація Астани як бібліотечної столиці Казахстану в 2012 р. У роботі Форуму взяли участь представники міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Міждержавний фонд гуманітарного співробітництва держав – учасниць СНД, Міжнародна організація тюркської культури та ін.), творчої інтелігенції, директори національних бібліотек, президенти бібліотечних асоціацій, викладачі профільних вишів країн СНД, керівники і провідні фахівці бібліотек з усіх областей Казахстану.

Форум відкрився зверненням до його учасників державного секретаря Казахстану Мухтара Кул-Мухаммеда, що його зачитав міністр культури та інформації Республіки Казахстан Дархан Минбай. У своїй доповіді міністр розповів про здобутки бібліотечної галузі Казахстану, форми доступу казахстанців до інформації, а також інновації, що впроваджуються в 4 тис. бібліотек цієї країни. Українських фахівців особливо зацікавили ресурси казахської національної електронної бібліотеки, темпи її зростання.

На пленарному засіданні з доповідями виступили голова Міжурядової групи і Російського комітету Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», президент Міжрегіонального центру бібліотечного співтовариства Є. Кузьмін («Виклики та загрози глобального інформаційного суспільства як контекст діяльності бібліотек»), генеральний директор Російської національної бібліотеки А. Ліхоманов («Російські бібліотеки у ХХІ столітті: час змін»), генеральний директор Національної академічної бібліотеки Республіки Казахстан Ж. Шаймуханбетова («Культурне надбання Казахстану в Казахстанській національній електронній бібліотеці»), директор Національної бібліотеки Республіки Білорусь Р. Мотульський («Бібліотека в епоху інформаційних технологій: парадигма розвитку»), генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України Т. Вилегжаніна («Електронна бібліотека “Культура України”»), генеральний директор Національної бібліотеки Республіки Таджикистан Н. Салімов («Рукописна спадщина Таджикистану: проблеми збереження і реставрація»), начальник управління Міністерства культури Республіки Молдова О. Бирлад («Стан та пер-

спективи інформатизації публічних бібліотек Республіки Молдова»).

Програма форуму включала заходи, під час яких обговорювалися питання впливу державної політики на формування і розвиток бібліотечної справи, механізми поєднання зусиль бібліотек у забезпеченні доступу до культурної спадщини на основі цифрових технологій, функціонування в умовах культурного розмаїття.

На спеціальному круглому столі, присвяченому новим сферам діяльності бібліотечних асоціацій в умовах інформаційного суспільства, автор цієї статті виступила з доповіддю «Сталий розвиток суспільства і роль бібліотечних асоціацій у його забезпеченні». В її основу було покладено ідеї щодо сталого розвитку (sustainable development), сформовані на саміті ООН в Ріо-де-Жанейро ще в 1992 р. та підтверджені в резолюції Конференції ООН, прийнятій у червні 2012 р. під назвою «Майбутнє, якого ми бажаємо». У цьому документі країни світу підтвердили послідовність курсу на сталий розвиток і забезпечення економічної, соціальної та екологічної стабільності для нашої планети, для теперішнього й майбутнього поколінь.

У доповіді наголошувалося, що працівники бібліотек – не просто бібліотекарі, а об'єднане професійне товариство, в руках якого зосереджено знання людства. Професійні та компетентні бібліотечні працівники здатні здійснювати необхідний менеджмент знань, а сучасні технології в бібліотечно-інформаційній справі можуть стати інструментом ефективної роботи.

Бібліотеки, дотримуючись гуманістичних цінностей, виконуючи просвітницьку, освітню роль, орієнтовані своєю сутністю на гармонізацію й удосконалення суспільства. В резолюції «Майбутнє, якого ми бажаємо» наведено перелік проблем на шляху сталого розвитку з урахуванням трьох його важливих складових – економічної, соціальної та екологічної. Викладено пропозиції щодо конкретної ролі бібліотек у вирішенні деяких із цих проблем. Наприклад, подолання бідності. Бібліотеки безкоштовно надають послуги й ресурси, сприяють розширенню прав і можливостей малозабезпечених людей, та тих, які опинились у скрутній життєвій ситуації. Допомога при пошуку роботи та при адаптації на новому робочому місці, консультування з питань організації власного бізнесу, юридична допомога – для багатьох бібліотек надання таких послуг стало звичною справою і повсякденною практикою. В Україні цим займаються публічні бібліотеки всіх видів – як у власних стінах, так і за допомогою соціальних мереж і сервісів, доступних на сайтах цих закладів.

Водночас необхідно посилити цей напрям діяльності й розглядати його ширше – з орієнтацією на вирішення важких соціальних проблем, наприклад, у роботі з безпритульними, соціально незахищеними людьми. До цього наші бібліотеки переважно не готові – як методично, так і психологічно, і в цілому професійно не орієнтовані. Можливо, розв'язанню зазначеної проблеми сприятиме об'єднання зусиль асоціацій різних країн у пошуку рішень, вивченні практик, поширенні досвіду.

У доповіді йшлося і про додаткові цікаві можливості для бібліотек, що стосуються туризму, якому присвячено ст. 130–131 резолюції «Майбутнє, якого ми бажаємо». Ретельно спланована діяльність у цій сфері може принести дуже важливі й позитивні наслідки, скажімо, щодо захисту навколишнього середовища, культурного розмаїття, економічно-фінансового розвитку регіонів. Туризм допомагає веденню міжкультурного діалогу, зближенню людей та взаєморозумінню.

УБА має власний досвід у цій діяльності. Наприклад, проект 2011 р. «Бібліотека і туризм», в котрому брали участь понад 100 бібліотек, 5 з яких отримали гранти від програми «Бібліоміст» на реалізацію своїх проектів. Бібліотеки розробляють туристичні маршрути, у т. ч. інтерактивні, формують різноманітні електронні бази даних про унікальні туристичні об'єкти регіону, туристичну інфраструктуру (готелі, транспорт, розважальні заклади, музеї тощо), створюють різноманітні фотогалереї і т. д. У багатьох закладах у практику роботи ввійшли навчання та інформування населення щодо основ ведення туристичної діяльності, її законодавчої бази, зокрема, організовуються семінари, практикуми, здійснюється підтримка місцевого малого бізнесу та ін. А туристам надаються довідково-інформаційні послуги – як безпосередньо в бібліотеці, так і в режимі он-лайн.

У резолюції «Майбутнє, якого ми бажаємо» також знайшли відображення питання підтримки освіти та підтвердження її важливості для сталого розвитку. Для бібліотек це традиційна діяльність. Але в контексті теми, що розглядається, вона наповнюється ідеями сталого розвитку, необхідності їх розкриття на всіх етапах освітнього процесу, особливо в частині неформальної освіти, оскільки до неї бібліотеки мають найбільший стосунок.

Велику роль у просуванні вказаних ідей відіграють, перш за все, органи виконавчої та законодавчої влади всіх рівнів. Але не тільки. Все це безпосередньо стосується бібліотечних асоціацій, які є майданчиками для вияву громадських ініціатив і надають можливості для реалізації ідей у неурядовому секторі, а також об'єднують бібліотекарів і бібліотеки.

Під час круглого столу УБА запропонувала поєднати зусилля асоціацій заради поширення концепції та ідеї сталого розвитку у своїх країнах, формування і популяризації ресурсів відповідної тематики, проведення заходів та акцій, змістовно орієнтованих на вирішення означених проблем. Можливою також є співпраця у напрямках підготовки бібліотекарів до цієї роботи та обміну інформацією між асоціаціями, плануванні й проведенні спільних навчальних заходів.

На дискусійному майданчику «Як вижити бібліотеці в епоху цифрових технологій?» відбувся обмін думками про майбутнє бібліотек, їхнє місце у системі цифрових комунікацій та про позиціонування бібліотек у новому середовищі. Всі виступи були об'єднані спільною думкою про те, що, незважаючи на виклики часу, у бібліотек є майбутнє, а для цього вони повинні бути готовими до технологічних та інших інновацій.

Під час форуму відбулася також презентація Астани як бібліотечної столиці. Бібліотекарі Казахстану представили цікаву, насичену програму, що передбачала проведення віртуального туру по бібліотеках міста та привітання бібліотек із регіонів – «Бібліотечний салют Астані». Нагадаємо, що проект «Бібліотечна столиця» реалізується в Казахстані з 2001 р. За цей час бібліотечними столицями були Караганда, Уральськ, Павлодар, Усть-Каменогорськ, Шимкент, Кизилорда та ін.

У рамках акції «Одна країна – одна книга» проведено круглий стіл «Сучасність і художня спадщина Оралхана Бокея». Учасникам форуму було презентовано електронні й друковані ресурси казахстанських видавництв. Проведення таких акцій є світовою практикою. Наприклад, під час навчальної поїздки до Мортенсон-центру ми ознайомилися зі схожою акцією «Чикаго читає», ідея якої полягає в тому, що члени громади у певний проміжок часу читають одну й ту саму книгу, обговорюють її, роблять висновки з прочитаного і формують спільну думку. Про організа-

цію такої акції в Україні неодноразово йшлося під час зібрань у бібліотеках, але впровадження цієї ідеї, та ще й на загальнодержавному рівні, поки що залишається мрією.

Після завершення плідної роботи форуму всіх його учасників було запрошено на нічне рандеву до Національної академічної бібліотеки. Програма передбачала цікаві зустрічі, майстер-клас від головного редактора журналу «Современная библиотека» Л. Казаченкової (м. Москва), концерт «Фарби Сарі-Арки», бібліомікс «Секретний код Астани», книжкову кокологію «Скажи, як ти читаєш, і я скажу, хто ти», літературне кафе та багато іншого.

Два дні Форуму бібліотекарів були насичені різноманітними заходами і подіями, корисним спілкуванням, обміном думок. У мене особисто склалося враження, що бібліотеки Казахстану працюють творчо і їм багато чого вдалося досягти. Пропоную всім поцікавитися доробком колег, тим більше що Інтернет дає таку можливість...

СТОРІНКА ФАХІВЦЯ

**Н. Казакова, головний бібліограф
Національної парламентської бібліотеки України**

ДО ПИТАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ДОКУМЕНТНОГО ПОТОКУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО КІНО XX – поч. XXI ст.

В Україні й досі не склалася традиція бібліографування літератури з історії української культури та мистецтва, зокрема про українське кіно, за винятком відображення її в поточних державних бібліографічних показниках. Тому для фахівців та всіх, хто цікавиться вітчизняним кінематографом, основними джерелами фрагментарного відображення відповідного документного потоку є прикнижкова та пристатейна бібліографія до наукових публікацій кінознавців і кінокритиків, поодинокі видання публічних бібліотек. Це підтверджує й перегляд нового видання Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ) «Українські метабібліографічні посібники (кінець XIX – початок XXI ст.)» [1], що містить відомості про бібліографічні показники, списки, огляди, опубліковані в Україні у зазначений період, і дає змогу ознайомитися зі станом бібліографічного забезпечення тієї чи іншої галузі. На жаль, у підрозділі «Метабібліографічні посібники з питань культури та мистецтва» відомості про видання, присвячені історії українського кіно, відсутні.

Така ситуація зумовлена незначною кількістю видань про український кінематограф, що, у свою чергу, спричинено державною політикою в галузі кіно як у період тоталітарної держави, так і в роки незалежності: заідеологізованість за радянських

часів змінилася недостатнім фінансуванням, унаслідок чого видання про кіно, якщо й випускаються, то мінімальними накладками (від 300 до 500 прим.). Дається взнаки і відсутність спеціалізованої державної бібліотеки з мистецтва, через що посилюється розпорошеність видань, присвячених кіно (зауважу, що з інших галузей народного господарства такі державні установи було створено [2]). А після численних «державних літованих вилучень» періоду постукраїнізації, років війни та післявоєнних акцій боротьби з «космополітами», українськими буржуазними націоналістами утворилися великі прогалини. Через це, наприклад, більшість видань першої третини XX ст. стали бібліотечними раритетами й інформацію про них дедалі частіше можна знайти на антикварних сайтах в Інтернеті. Тому паралельно із завданнями бібліографічного відображення та вивчення документного потоку кінематографічної тематики на перший план виходить завдання розшуку та зберігання видань.

На важливості реєстрації літератури з історії українського кіно кінознавці наголошували ще у 20-х рр. XX ст. М. Бажан, один із засновників української кінематографії, кінолітератури та кінопреси, спирався на зарубіжний досвід: «...Списки книжок з поля кінематографії, виданих німецькою, скажімо,